

TEMA 22.

L'EXECUCIÓ EN EL PROCÉS PENAL

Dret Processal III
Raquel Borges Blázquez



CONTINGUT

- I. Concepte, naturalesa jurídica i grup normatiu regulador.
- II. L'òrgan jurisdiccional: a) Òrgan competent funcionalment; b) El jutge de vigilància penitenciària, configuració i àmbit competencial; c) Altres òrgans jurisdiccionalment competents.
- III. El títol executiu.
- IV. Incidents de l'execució: a) Suspensió de condemna; b) Substitució de la pena privativa de llibertat; c) Revisió de títols executius per al compliment de penes imposades per delictes connexos; d) Suspensió de l'execució per trastorn mental del condemnat; e) Suspensió de l'execució per admissió a tràmit del recurs d'empara.
- V. Terminació de l'execució: a) Causa normal: compliment de la condemna; b) Causes anormals: mort, prescripció, indult, perdó de l'ofès, anul·lació de sentència.
- VI. L'execució de les penes privatives de llibertat: a) Principis constitucionals; b) Actes preparatoris de l'execució; c) La pena de presó i els diversos graus.
- VII. L'execució de les altres penes: a) Penes pecuniàries; b) Penes privatives de drets, penes accessòries i sancions no penals.
- VIII. L'execució del contingut civil de la sentència.

I. CONCEPTE, NATURALESA JURÍDICA I GRUP NORMATIU REGULADOR

- El **procés d'execució** solament té lloc si la persona acusada ha estat **condemnada** en la sentència a una pena.
- **CONCEPTE**: activitat ordenada i fiscalitzada pels OJ per a aconseguir el **compliment dels títols d'execució** (sentències fermes de condemna dictades en processos penals).
- Naturalesa?
 - a) D'una banda, la funció jurisdiccional comprèn l'execució (art. 117.3 CE) i l'encarregat de fer observar el principi de legalitat de les penes és el JVP (les decisions del qual són recurribles jurisdiccionalment).
 - b) D'altra banda, intervenció de l'Administració **penitenciària**.
- Funció jurisdiccional: **jutjar i fer executar la cosa jutjada** (art. 117.3 CE).

I. CONCEPTE, NATURALESA JURÍDICA I GRUP NORMATIU REGULADOR

PARTICIPACIÓ DE LA VÍCTIMA

- Apartat VI del preàmbul de l'Estatut de la víctima del delicte i art. 13.
- Legítima la **intervenció de la víctima en la fase d'execució** de la pena:
 1. Li permet impugnar davant dels tribunals determinades resolucions que afecten el **règim de compliment** de condemna de delictes de caràcter especialment greu.
 2. **Facilitar informació** que pugui ser rellevant perquè els jutges puguin resoldre sobre l'execució de la pena, responsabilitats civils o comís.
 3. **Sol·licitar l'adopció de mesures de control** en relació amb els alliberats condicionals condemnats per fets dels quals pugui derivar-se una situació de perill per a la víctima.

REONEIXEMENT MUTU DE SENTÈNCIES A LA UE (art. 94. bis CP)

Grup normatiu regulador: art. 25.2 CE, art. 94, 95 i DA 5 LOPJ; art. 3, 32 a 60, 80 i 108 CP; LECRIM, LOGP 1/1979, RP RD 190/1996, Llei 4/2015, Estatut de la víctima, Llei 23/2014 de reconeixement mutu de resolucions penals en la UE; Conveni d'Estrasburg sobre trasllat de persones condemnades de 1983; diversos estatuts d'autonomia; diversos acords del CGPJ.

II. L'ÒRGAN JURISDICCIONAL

- El que ha d'executar segons la competència funcional atribuïda per la llei.
- El JVP.
- Un altre grup de jutges amb funcions molt concretes.

II. L'ÒRGAN JURISDICCIONAL COMPETENT FUNCIONALMENT

Cal distingir-hi entre

- Processos per delictes: OJ que va dictar la **sentència ferma**.
- Processos per delictes lleus: el que va conèixer en **primera instància**.
- A un altre país de la UE: **Llei 23/2014**, de 20 de novembre, de reconeixement mutu de resolucions penals a la UE.

Atribucions

1. Ordre d'ingrés **a la presó** (mitjançant manament).
2. Conèixer de l'ingrés **preventiu** en departaments especials o en establiments de règim tancat (per a presos preventius).
3. Ingress en **establiments especials** (centres hospitalaris psiquiatricopenitenciaris) i **actuacions urgents** (alimentació forçosa).
4. Autorització de **visites** en règim d'incomunicació.
5. Intervenció de les **comunicacions** entre l'intern i el seu advocat o procurador.
6. **Prohibicions** (residir, acudir, etc.) que s'han de tenir en compte per a fixar el lloc de residència del pres en llibertat condicional.
7. Autoritzacions d'**eixida** a presos preventius i penats.
8. Aprovació de la **llibertat definitiva**.

II. L'ÒRGAN JURISDICCIONAL. JVP

- Finalitat: **fiscalitzar** l'activitat penitenciària i garantir els drets dels presos.
- Configuració orgànica: un o més d'un a **cada província** i dins de l'ordre **penal**.
- Només exerceix **funcions jurisdiccionals**.
- Tots els seus actes són recurribles en **reforma, apel·lació i queixa**. Hi cap recurs de cassació per infracció de llei i per a unificació de doctrina (a més, recurs per la via administrativa).
- Atribucions:
 1. Dur a terme l'execució de la pena privativa de llibertat.
 2. Garantir els **drets humans** i constitucionals.
 3. Està obligat a **fer visites** als establiments penitenciaris.
 4. Resoldre la **llibertat condicional** dels penats.
 5. Aprovar les propostes sobre **beneficis penitenciaris**.
 6. Autoritzar els **permisos d'eixida** superiors a **dos dies**.
 7. Conèixer del pas a **règim tancat** (a proposta del director).
 8. Ser notificat de la **intervenció de la comunicació** entre intern i defensor.
 9. Autorització de trasllats.
 10. **Altres atribucions:** organització de tallers, escoles, assistència mèdica, etc.

II. L'ÒRGAN JURISDICCIONAL. ALTRES AUTORITATS JUDICIALS

1. Jutge competent per a **una altra causa**: el penat pot ser reclamat a fi de fer les diligències oportunes si no està a la seua disposició.
2. Qualsevol jutge de l'ordre penal pot ordenar l'ingrés a la presó d'una persona, si es tracta d'una **detenció preventiva**.
3. L'autoritat judicial de la qual depenen els interns preventius ha de ser **informada** dels trasllats i decideix els permisos d'eixida.
4. **Reconeixement mutu** de resolucions que imposen una **pena o mesura de seguretat** (art. 64 de la Llei 23/2014).
 - Transmissió: JVP (Jme)
 - Reconeixement: JCPe
 - Duu a terme l'execució de la pena o mesura: JCVP
 - Art. 77: JCPenal

III. EL TÍTOL EXECUTIU

- És el document en què consta la **sentència ferma**, és a dir, el **document públic** que conté la declaració de **voluntat irrevocable** d'un òrgan jurisdiccional que una persona siga sotmesa a una pena o mesura de seguretat.
 - Només la sentència ferma de condemna és títol executiu.
 - En el procés penal no hi ha execució provisional.
 - No es requereix cap pretensió executiva. L'execució comença d'ofici.
 1. Adoptar sense dilació les **mesures oportunes per a l'ingrés** del condemnat en l'establiment corresponent.
 2. Remetre al director de l'establiment on haja ingressat el condemnat o on estiga en situació de presó provisional, el **testimoniatge de l'executòria i de la liquidació de la condemna**.

IV. INCIDENTS DE L'EXECUCIÓ

1. SUSPENSIÓ DE CONDEMNNA: evitar la presó per **delictes menors** i facilitar la **rehabilitació i resocialització** del delinqüent quan tinga una durada breu i la baixa perillositat del condemnat ho aconselle.

- Art. 80 CP: delinqüent primari, pena no +**2 anys**, que haja satisfet les responsabilitats civils i s'haja fet efectiu el decomís acordat.
- Art. 81: terminis
 - 2-5 anys: penes privatives de llibertat inferiors a 2 anys
 - 3 mesos-1 any: penes lleus
 - 3-5 anys: art. 81.5 (dependència de substàncies estupefaents, alcohol)
- Decretada després d'**audiència** de les parts.
- Facultat **discrecional** judicial.
- Afecta únicament la **pena** (sense responsabilitat civil).

2. SUBSTITUCIÓ DE LA PENA PRIVATIVA DE LLIBERTAT: 89 CP. Ciutadans estrangers condemnats a pena de presó de més d'un any: **expulsió** del territori espanyol.

IV. INCIDENTS DE L'EXECUCIÓ

3. REVISIÓ DE TÍTOLS EXECUTIUS PER AI COMPLIMENT DE PENES IMPOSADES PER DELICTES CONNEXOS: art. 76 CP.

- L'OJ que ha dictat l'última ST procedeix (d'ofici o a instància de l'MF o condemnat) a fixar el **límit** de compliment de les penes imposades per mitjà d'acta.

4. SUSPENSIO D'EXECUCIO PER TRASTORN MENTAL DEL CONDEMNAT: art. 991 a 994 LECrim.

- **Expedient informatiu** (el director de l'establiment ordena la formació de l'expedient).
- **Incident d'alienació mental** (JVP: ordena la pràctica de diligència psiquiàtrica i dona audiència a l'MF, a l'acusador particular i al condemnat perquè manifesten la seua opinió).

5. SUSPENSIO D'EXECUCIO PER ADMISSIO A TRAMIT DEL RECURS D'EMPARA: en cas que l'execució cause **un perjudici que faça perdre a l'empara la seua finalitat**; irreparabilitat de drets fonamentals del condemnat.

V. TERMINACIÓ DE L'EXECUCIÓ

- Causa normal: **compliment complet de la pena**. Es requereix l'aprovació de la llibertat definitiva pel tribunal.
- Causes anormals
 1. **Mort** del condemnat (115 LECrim).
 2. **Prescripció** de la pena o mesura (133 CP).
 3. **Indult** (18.3 LOPJ, 130 CP).
 4. **Perdó** de l'ofès (130.5 CP).
 5. **Anul·lació** de la sentència ferma de condemna mitjançant el procés **de revisió** (supervivència de la víctima), per extinció de la condemna per declaració d'inconstitucionalitat d'una llei (art. 40 LOTC) o per atorgament d'empara constitucional (art. 55 LOTC).

VI. L'EXECUCIÓ DE PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT

- Art 25.2 CE: reeducació i reinserció social; gaudi de tots els **drets fonamentals** reconeguts a la CE.
- Reforç de l'estatus **de la víctima**.
- Abans de procedir al compliment de la pena privativa de llibertat, l'òrgan jurisdiccional procedeix a:
 1. Adoptar les mesures necessàries per a l'ingrés en l'establiment penitenciari del condemnat (col·laboració necessària de les autoritats administratives penitenciàries).
 2. L'òrgan jurisdiccional sentenciador ha de remetre al director de l'establiment penitenciari una **còpia de la ST ferma**.
 3. En el cas de delictes connexos, cal parar esment al que s'ha dit sobre la **revisió de la pena màxima** (art. 988, III LECrim).

VI. L'EXECUCIÓ DE PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT

LA PENA DE PRESÓ I ELS DIVERSOS GRAUS: sistema progressiu de compliment de la pena.

1. **Primer grau o de règim tancat**: penats de perillositat extrema o inadaptats, i preventius en aquests casos.
2. **Segon grau o de règim ordinari**: penats diferents dels anteriors, detinguts i presos provisionals.
3. **Tercer grau o de règim obert**: penats que puguen continuar en règim de semilibertat.
 - El penat ha d'haver satisfet la **responsabilitat civil** fixada en la ST.
 - En el cas de condemnats per delicte de terrorisme o per pertinença a organitzacions criminals, condicionat, a més, al **penediment creïble**, compliment de la meitat de la pena imposada (si és superior a 5 anys) i a una sèrie de condicions addicionals.
 - La **víctima pot recórrer contra** la resolució que autoritza el tercer grau (art. 13 Llei 4/2015).
4. **Quart grau o de llibertat condicional**: penats que ha complit **tres quartes parts** de la condemna, han mostrat **bona conducta** i tenen un pronòstic individualitzat i favorable a la reinserció social.
 - **Art. 90 CP: delictes de terrorisme o en organitzacions criminals**: signes inequívocs d'haver abandonat les finalitats i mitjans de l'activitat terrorista.

VII. L'EXECUCIÓ DE LES ALTRES PENES

➤ Execució de penes pecuniàries (art. 50-53 CP)

- Sistema **dies-multa** (més just perquè té en consideració els ingressos i les possibilitats econòmiques del condemnat).
 - L'extensió mínima és de deu dies, i la màxima és de dos anys.
 - La quota diària oscil·la entre 1,20 i 400 euros.
 - Segons les circumstàncies econòmiques i personals del condemnat (fins i tot, segons el dany causat, el valor de l'objecte o el benefici reportat).
- La Llei 1/2015 ha modificat l'art. 53.1 per al cas de **no compliment voluntari**.
- Llei 23/2014, de **reconeixement mutu** de resolucions penals de la UE.

VIII. EXECUCIÓ DE LES ALTRES PENES

➤ Execució dels altres tipus de pena (privatives de drets)

- a) La **inhabilitació absoluta**.
- b) Les d'inhabilitació **especial** per a ocupació o càrrec públic, professió, ofici, indústria o comerç, o altres activitats determinades en aquest Codi, o dels drets de pàtria potestat, tutela, guarda o curatela, tinença d'animals, dret de sufragi passiu o de qualsevol altre dret.
- c) La **suspensió** d'ocupació o càrrec públic.
- d) La **privació del dret a conduir** vehicles de motor i ciclomotors.
- e) La privació del dret a tenir i portar armes.
- f) La privació del dret a **residir** en determinats llocs o **acudir-hi**.
- g) La prohibició d'aproximar-se a la víctima, als familiars o altres persones que determine el jutge o el tribunal.
- h) La prohibició de **comunicar-se** amb la víctima, amb els familiars o altres persones que determine el jutge o tribunal.
- i) Els **treballs en benefici** de la comunitat.
- j) La privació de la **pàtria potestat**.

VIII. EXECUCIÓ DE LES ALTRES PENES

➤ Execució de les penes accessòries

Juntament amb les penes privatives de drets, hi ha les penes accessòries, que s'apliquen en la forma prevista per a les anteriors, però tenint en compte les regles dels art. 54 a 57 CP.

➤ Execució de conseqüències accessòries

- ❖ El **decomís i les sancions no penals** per a empreses, organitzacions, grups o qualsevol altra classe d'entitats o agrupacions de persones que no tinguen personalitat jurídica.
 - ❖ Art. 127 a 129 CP.
 - ❖ S'imposen pràcticament de **manera automàtica** i raonadament segons els casos en la sentència.

VIII. EXECUCIÓ DE LES ALTRES PENES

➤ Execució del contingut civil de la sentència

- ❖ **Normes previstes en la LEC:** normes sobre execució d'obligacions de donar cosa moble genèrica o específica i normes sobre execució d'obligacions pecuniàries.
- ❖ Regla general: atendre primer al **compliment voluntari** per part del condemnat de la ST, lliurant o retornant la cosa o pagant la indemnització fixada, i en cas contrari es procedeix a executar la ST, **sense necessitat d'escrit de part** en què s'insta l'execució de la sentència.
- ❖ És possible l'execució **provisional**.

(Continua)

VIII. EXECUCIÓ DE LES ALTRES PENES

PARTICULARITATS

1. En el procés ordinari: les **terceries** de domini o de millor dret que puguen suscitar-se es decideixen basant-se en la LEC.
2. En els processos abreujats, en què potser no s'ha fixat la quantia exacta de la indemnització, s'estableix un **incident de liquidació** en el qual es resol aquesta quantitat.
3. En el judici per delictes lleus se segueixen els tràmits del **judici verbal civil**, i és possible l'incident de liquidació de ST.
4. El CP estableix dues normes particulars sobre l'execució de la **responsabilitat civil** en els art. 126.1.1r (ordre de prelació en el pagament) i 80.3, en què s'estableix que la suspensió no afecta el pagament de responsabilitat civil.

FI